

UVOD

Isus Krist ostavio je zagonetku koju dvije tisuće godina štovanja nisu riješile. Tu je zagonetku moguće izraziti jednom rečenicom: zašto su Isusova učenja takva da nije moguće živjeti u skladu s njima? Mili-juni kršćana bili bi osupnuti kad bi čuli za tu zagonetku. Oni svaki dan nastoje živjeti u skladu s Isusovim riječima. Oni vole, mole, iskazuju suosjećanje i prakticiraju milosrđe u njegovo ime. Pa ipak, ti čovječni i vrijedni postupci otkrivaju dobro srce usredotočeno na služenje Bogu, ali ne ispunjavaju Isusov dublji naputak.

Isusovo istinsko učenje mnogo je radikalnije te istodobno mistično. Kao dijete u Indiji za zlatno pravilo sam prvi put čuo od kršćanske braće koja su doputovala iz Irske kako bi vodila našu školu. To osnovno načelo kršćanstva, iz Evanđelja po Mateju 7:12, dovoljno je jednostavno da bismo i malu djecu poučavali: sve što želite da ljudi čine vama, činite i vi njima. Dakle, u čemu je zagonetka? Što bismo u tome uopće mogli smatrati radikalnim ili mističnim?

Doslovno shvaćeno, zlatno pravilo obvezuje vas pristupati neprijatelju kao sebi ravnome, što zapravo znači da nemate neprijatelja. Isus nije rekao: "Izaberite najbolje ljude i budite dobri prema njima, kao što biste željeli da su drugi dobri prema vama." To bi moglo biti pozlačeno pravilo, u koje se zlatno pravilo pretvorilo kad su ljudi shvatili da Isusova učenja nije moguće pomiriti s ljudskom prirodom. U ljudskoj je prirodi voljeti one koji nam uzvraćaju ljubavlju, a ne one koji nas mrze. U ljudskoj je prirodi agresijom odgovoriti na napad (čime se krši još jedno osnovno, ali neostvarivo Isusovo načelo: ne opirite se zlu). Ali Isus to ne dopušta. Mnoge najslavnije Isusove riječi suprotstavljaju se ljudskoj prirodi. Okreni drugi obraz. Ljubi bližnjega kao samoga sebe.

Ako su Isusove riječi previše radikalne da bi se živjelo u skladu s njima, što mu je bila namjera? Ili smo pogrešno shvatili duhovnog učitelja koji se doima toliko jasnim, jednostavnim i izravnim? Pretpostavljam da se dogodilo i jedno i drugo. Isus je imao na umu posve novo viđenje ljudske prirode, a vi ga ne možete ispravno shvatiti ako se ne preobrazite. Možete se cijeloga života truditi biti dobar kršćanin, ali ne uspjete učiniti ono što je Isus nedvojbeno želio.

Želio je potaknuti preporadanje svijeta u Bogu. Ta je vizija zapanjujuće ambiciozna. Upućuje nas prema mističnom području, prema jedinom mjestu na kojemu se ljudska priroda može iz korijena promijeniti. Na razini duše otkrivamo kako bližnje voljeti kao samoga sebe, sposobni smo ukloniti prepreke koje nam onemogućuju činiti drugima ono što želimo da drugi čine nama. Područje duše Isus naziva kraljevstvom Božjim, i nedvojbeno je želio da se ono spusti na Zemlju. (Kako na nebu tako i na Zemlji.) Bog je trebao zamijeniti Cezara na području upravljanja ljudskim pitanjima, a tada bi se promijenili svi uvjeti koji vrijeđaju materijalno postojanje. Isus nije mogao biti izravniji kad je rekao da je potpuna preobrazba blizu. To je vjerojatno bila prva i najvažnija poruka koju je želio izraziti: Od toga časa Isus počne propovijedati: "Obratite se, jer je blizu kraljevstvo nebesko!" (Evandjelje po Mateju 4:17)

No, Isus ipak nije uspio dovesti Božju vladavinu na Zemlju, a njegova je radikalna vizija izobličena već u sljedećem naraštaju nakon njegove smrti, u vrijeme kad se rano kršćanstvo širilo zapanjujuće brzo i silovito. Učenici koji su ga slijedili bili su potpuno uvjereni da su sreli nekoga tko ima silan značaj. Ono o čemu učenici nisu govorili toliko gorljivo, bila je sjenovita strana njihove nove vjere. Trudili su se živjeti onako kako je Isus želio, ali su u mnogočemu podbacivali. Među sobom su se borili za moć i svađali se oko doktrine. Sumnjali su i strahovali od progona. Ljubomora i seksualna žudnja odnosile su svoj vjekovni danak. Kršćane su razdvajala temeljna pitanja kao što je bilo pitanje: slijediti Petra ili Pavla kao Isusovog glavnog glasnogovornika?

U prvoj Crkvi bilo je mnogo prijepora i sukoba, kao i u svakoj drugoj vjeri prije nje. Izroniti iz tog kaosa, preživjeti kao Mesijina sljedba bilo je izazov života ili smrti. Zbog toga je kršćanstvo bilo prisiljeno izobličiti Isusovu viziju: alternativa – potpuna preobrazba ljud-

ske prirode – pokazala se nemogućom. Malobrojni koji su je uspjeli postići, proglašeni su svecima, a bili su daleko od prljavog, bučnog svijeta i njegove iskvarenosti.

U ovoj knjizi tvrdim da Isusovu viziju nije nemoguće ostvariti. Istina je da je radikalna i mistična. Ništa od toga se nije promijenilo. Ali, temeljnu je dvojbu – kako živjeti u skladu s Isusovim željama – moguće riješiti. Štoviše, moramo je razriješiti ako želimo da Isus ima imalo smislenu budućnost. Da bismo iznašli odgovor na Isusovu zagonetku, moramo početi radikalnim zahvatom, prodiranjem kroz potrošenog Isusa kojega svi poznajemo (čak i oni koji, poput mene, nisu odrasli u okrilju Crkve). Tradicionalna inačica Isusa stvorena je kao kompromis; prihvaća temeljni neuspjeh Kristove vizije, pa je stoga moramo napustiti.

Isus nije fizički sišao s Božjeg prebivališta iznad oblaka, a nije se ni vratio kako bi sjedio s desne strane doslovnog prijestolja. Isusa je Božjim sinom činila činjenica da je postigao Božju svijest. Isus je to mnogo puta ponovio govoreći: “Ja i Otac jedno smo”. Za njega nije bilo razdvojenosti između vlastitih i Božjih misli, između vlastitih i Božjih osjećaja, između vlastitih postupaka i postupaka koje je Bog želio. Svjestan sam da ne navodim najosnovnije Isusove riječi, ali nemamo drugog izbora doli početi ispočetka. Pojam “radikalno” potječe od latinske riječi *radix*, “korijen”. Radikalni Isus proniknuo je u korijen ljudskoga stanja, a patnju je želio iskorijeniti, doslovce iščupati s korijenom.

Ali, moja vezanost uz Isusa također je nešto osobnija. Potječe iz mogega djetinjstva dok sam slušao kršćanske molitve u katoličkoj školi koju sam pohađao te vedske napjeve kod kuće. Odgajan sam u duhu poštovanja prema svakoj vjeri, što nije bilo isprazna obveza, već više nalik slavljeničkom veselju. U momemu krugu prijatelja mogli smo u vrijeme Božića odjuriti u koju kršćansku kuću i ne osjećati se čudno, kao što smo i u muslimanske ili kuće Parsa odlazili u vrijeme njihovih blagdana te vjerskih običaja. Bilo je to početkom pedesetih godina, a bilo bi naivno reći da je to vrijeme u Indiji bilo bezopasno. Stotine tisuća hinduista i muslimana patilo je i izginulo u razdvajanju Indije i Pakistana nakon oslobođenja od Britanaca 1947. godine. Kao jedno od indijske “djece ponoći” (tako nazvane jer je današnja Indija rođena točno u ponoć, 15. kolovoza 1947. godine), živio sam na razmeđu između idealizma i nasilja.

Danas, šezdeset godina poslije, svijet se ponovno mijenja, brzo i u velikom kaosu. U vrenju promjene je mogućnost za obnavljanje Isusove radikalne vizije. Duh, kao i voda, ostaje svjež samo ako teče.

Napisao sam što Novi zavjet po mojem mišljenju doista znači, zapanjujuće tvrdnje iznesene jednostavnim riječima. Onaj tko želi da Isus ima središnje mjesto na njegovu duhovnom putu, nije autsajder, i nitko se ne bi trebao formalno pridržavati Isusovih riječi dok krivnja, bol i patnja ostaju neiscijeljene.

PRVI DIO

TREĆI ISUS

SPAŠAVANJE SPASITELJA

Isus je u nevolji. Dok ga ljudi danas štiju – ili čak dok izgovaraju njegovo ime – objekt njihova štovanja vrlo vjerojatno nije ono što oni smatraju da jest. Mitski je Isus s vremenom odrastao. Služio je razilaženju naroda i nacija. Prouzročio je razorne ratove u ime vjerskih uobrazilja. Novozavjetna ostavština ljubavi okaljana je najgorom vrstom nesnošljivosti i predrasuda koje bi Isusa za života užasnule. Najgore je to što su njegova učenja prisvojili i ljudi koji mrze u ime ljubavi.

“Katkad osjećam društveni pritisak na povratak svojoj vjeri,” nedavno mi je rekao jedan posrnuli katolik, “ali sam previše ogorčen. Mogu li voljeti religiju koja homoseksualce naziva grješnicima, ali među svojim svećenstvom skriva pedofile? Dok sam se jučer vozio na posao, čuo sam rock-pjesmu kojoj su riječi glasile: ‘Isus je hodao po vodi, a trebao je surfati’, i znaš što? Prasnuo sam u smijeh. U mlađim godinama to nipošto ne bih učinio. Sad osjećam vrlo lagano peckanje krivnje.”

Kamo god se okrenuli, Isusova je poruka obavijena oblakom zbunjenosti. Da bismo ga razgrnuli, moramo jasno ustanoviti koga podrazumijevamo dok govorimo o Isusu. Jedan je Isus povijesna ličnost i o njemu ne znamo gotovo ništa. Drugi je onaj kojega prisvaja kršćanstvo. Crkva ga je stvorila kako bi ostvarila svoj cilj. Treći Isus, tema ove knjige, još je toliko nepoznat da čak ni najvjerniji kršćani ne slute njegovo postojanje. Pa ipak, on je Krist kojega ne možemo – i ne smijemo – zanemariti.

Prvi je Isus bio rabbi koji je prije mnogo stoljeća lutao obalama sjeverne Galileje. Tog Isusa i dalje osjećamo vrlo bliskim, gotovo kao da bismo ga mogli dodirnuti. Zamišljamo ga skromno odjevenog, ali

obasjanog slavom. On je bio blag, spokojan, miroljubiv, pun ljubavi, ali i čuvar dubokih otajstava.

Međutim, taj je povijesni Isus izgubljen, vrijeme mu je zamelo trag. I dalje se zadržava poput utvare, projekcije svih idealnih značajki koje želimo posjedovati, ali nam bolno nedostaju. Zašto ne bi mogla postojati jedna osoba koja bi bila toliko savršeno puna ljubavi, savršeno suosjećajna i savršeno ponizna? Mogla bi postojati ako je nazovemo Isusom i udaljimo tisućama godina daleko u prošlost. (Ako živite na Istoku, njegovo ime možda je Buddha, ali je jednako mitski i jednako projekcija onoga što nama nedostaje.)

Prvi Isus nije dosljedan, što otkrivamo pomnijim iščitavanjem evanđelja. Ako je Isus bio savršeno miroljubiv, zašto je izjavio: “Nemojte misliti da sam došao donijeti na zemlju mir! Nisam došao da donesem mir, nego mač.”? (Evanđelje po Mateju 10:34) Ako je bio savršeno pun ljubavi, zašto je rekao: “Nekorisnog slugu bacite van, u tamu, gdje će biti plač i škrgut zuba.”? (Evanđelje po Mateju 25:30) (Pojedini su prijevodi još grublji pa Isus “nekorisnog roba” upućuje u pakao.) Ako je Isus bio ponizan, zašto je tvrdio da posjeduje vlast nad zemljom kakvu ne posjeduje ni jedan kralj? Isus je za života u najmanju ruku bio čovjek prepun zbnjujućih proturječnosti.

Pa ipak, što više proturječnosti otkrivamo, to je Isus sve manje mitska ličnost. Čovjek od krvi i mesa, izgubljen u prošlosti, zacijelo je i te kako bio ljudsko biće. Da bi dosegnuo božanskost, čovjek mora posjedovati veliku mjeru svake ljudske značajke. Kao što je rekao jedan glasoviti indijski duhovni učitelj: “Mjera prosvijetljenosti ogleda se u tome koliko se lako nosite s vlastitim proturječnostima.”

Međutim, milijuni ljudi štiju drugog Isusa koji nikada nije postojao, koji čak i ne polaže pravo na prolaznu životnost prvoga Isusa. Posrijedi je Isus kojega su tisućama godina stvarali teolozi i drugi učenjaci. On je Sveti Duh, Trojedni Krist, izvor sakramenata i molitvi koje nisu bile poznate rabbiju Isusu dok je hodao Zemljom. On je i Knez mironosni zbog kojega su se vodili krvavi ratovi. Toga drugog Isusa nije moguće prihvatiti bez prethodnog prihvaćanja teologije. Teologija se mijenja s promjenama čovječanstva. Sama je metafizika toliko složena da proturječi jednostavnosti Isusovih riječi. Bismo li se s učenim bogoslovima sporili oko značenja Euharistije? Bismo li prihvatili doktrinu prema kojoj je novorođenčad prokleta dok je se ne krsti?

Drugi Isus vodi nas u bespuće bez vidljivog izlaza. On je postao temeljem religije koja je iznjedrila dvadesetak tisuća sljedbi. Te se

sljedbe beskrajno spore oko svake niti u odijelu utvare. Ali, može li nam bilo koji autoritet, koliko god uzvišen, doista reći što bi Isus mislio? Nije li to očito proturječno smatrati da je Isus bio jedinstveno stvorenje – jedna i jedina Božja inkarnacija – te istodobno tvrditi da smo sposobni znati što on misli o današnjim događanjima? Pa ipak, kršćanstvo u njegovo ime prosuđuje homoseksualnost, kontracepciju i pobačaj.

Te dvije inačice Isusa – slabo poznata povijesna ličnost i apstraktna teološka tvorevina – po momu mišljenju obuhvaćaju dimenziju tragičnosti jer ih smatram krivima za krađu nečega dragocjenog: Isusa koji je svoje sljedbenike poučavao putu postizanja Božje svijesti. Želim iznijeti mogućnost da je Isus doista bio spasitelj, kao što je tvrdio. Ne jedini spasitelj, ne jedini Sin Božji. Štoviše, Isus je bio utjelovljenje najviše razine prosvjetljenja. Svoj je kratak život u odrasloj dobi proveo opisujući prosvjetljenje, poučavajući ga i prenoseći budućim naraštajima.

Isus je namjeravao spasiti svijet pokazujući drugima put prema Božjoj svijesti.

Takvo shvaćanje Novoga zavjeta ne omalovažava prva dva Isusa. Naprotiv, razjašnjava ih. Umjesto zaboravljene prošlosti i složene teologije treći Isus nudi izravnu vezu koja je osobna i sadašnja. Naš je zadatak zadubiti se u Bibliju i dokazati da u njoj postoje putokazi prema prosvjetljenju. Osobno mislim da postoje, nesumnjivo; štoviše, oni su živi vid evanđelja. Ne govorimo o vjeri. Konvencionalna je vjera isto što i vjera u nemoguće (kao što je Isusovo hodanje po vodi), ali postoji druga vjera koja nam daje sposobnost proniknuti u nepoznato i postići preobrazbu.

Isus je govorio o nužnosti vjere u njega kao puta prema spasenju, ali su mu te riječi u usta stavili njegovi sljedbenici, koji su pisali nekoliko desetljeća poslije. Novi zavjet je tumačenje Isusa iz pera ljudi koji su se osjećali preporođenima, ali i napuštenima. U ortodoksnom kršćanstvu neće se zauvijek osjećati napušteno; Isus će se u sklopu drugog dolaska vratiti po vjerne. Ali, drugi dolazak nije se dogodio ni nakon dvadeset stoljeća, a vjernici ga iščekuju svaki dan. Zamisao drugog dolaska imala je osobito razoran utjecaj na Isusove namjere jer odgađa ono što se treba dogoditi sada. Treći dolazak – postizanje Božje svijesti putem vlastitih nastojanja – događa se u sadašnjosti. Taj izraz koristim kao metaforu za promjenu svijesti, koja Isusova učenja čini potpuno stvarnim i životno važnim.

KAD ISUS PONOVRNO DOĐE

Zamislite na trenutak da ste siromašan židovski zemljoradnik, ribar ili kakav drugi trudbenik i da ste čuli za lutajućeg rabbija koji obećava raj, ne bogatima i moćnima, već vašoj vrsti, najnižim pripadnicima društva. Toga dana – pretpostavimo da je bio vruć i suh, pustinjsko je sunce pržilo s neba – uspinjete se na brežuljak sjeverno od modrog jezera poznatog kao Galilejsko more.

Na vrhu toga brežuljka sjedi Isus sa svojim najbližim sljedbenicima, te čeka da se okupi dovoljno ljudi prije no što započne propovijed. I vi čekate u sjeni kvrgavih maslina koje rastu u tom suhom kraju. Isus (vama na hebrejskom poznat kao Ješua, prilično uobičajeno ime) propovijeda, a vi ste duboko dirnuti, štoviše, u srce. Tvrdi da vas Bog ljubi, tu tvrdnju iznosi izravno, ne tražeći od vas da se pridržavate dužnosti svoje sljedbe ili da poštujete stare, složene zakone proroka. Nadalje, kaže da Bog vas ljubi najviše. U svijetu koji će doći, vi i vaši primit ćete najveće nagrade, sve što vam je uskraćivano na ovom svijetu.

Idealizam tih riječi graniči s ludošću – ako vas Bog toliko voli, zašto vam je natovarilo okrutne rimske osvajače? Zašto je dopustio da budete porobljeni i prisiljeni mučiti se do dana svoje smrti? Jeruzalemski svećenici objašnjavali su to mnogo puta: budući da si Adamov sin, tvoji su ti grijesi donijeli mukotrpan život pun očaja i beskrajne muke. Ali, Isus ne spominje grijeh. On Božju ljubav širi do nevjerojatnih razmjera. Jeste li ga doista dobro čuli?

Vi ste svjetlo svijetu. Vaše svjetlo neka zasja pred svim ljudima.

Uspoređuje vas s gradom koji leži na gori i koji nije moguće sakriti jer su njegova svjetla toliko jarka. Nitko vam nikada nije rekao ništa imalo slično, a sebe nikada niste doživljavali na taj način.

Nemojte suditi, da ne budete suđeni! Najprije izvadi brvno iz svoga oka, pa ćeš tada jasno vidjeti kako da izvadiš trun iz oka bratova.

Sve što želite da ljudi čine vama, činite i vi njima! U tome je sav Zakon i Proroci.

Molite, i dat će vam se. Tražite, i naći ćete! Kucajte, i otvorit će vam se!

Kako biste opisali svoju reakciju na toga propovjednika – zbrkane osjećaje nevjerice i nade, sumnje i bolne potrebe za vjerovanjem? Poželjeli ste pobjeći prije no što je završio, poričući sve što ste čuli. Razborit čovjek ne može hodati ulicama i ne osuđivati lopove, džepare i bludnice na svakom uglu. Bilo bi besmisleno tvrditi da u potrebi za kruhom i odijelom samo morate zamoliti Boga za to. Pa ipak, kako li je Isus lijepo istkao tu čaroliju:

Promotrite poljske ljišnjane kako rastu! Niti siju, niti žanju. A ja vam kažem da se ni Salomon u svojoj raskoši svojoj nije zaodjenuo kao jedan od njih. Pogledajte ptice nebeske! Niti siju, niti žanju, niti sabiru u žitnice, i vaš ih Otac nebeski hrani. Zar vi niste mnogo vrijedniji od njih?

Unatoč godinama teškog iskustva, koje su Isusova obećanja činila lažnima, povjerovali ste u njih dok ste ih slušali. Vjerovali ste u njih i dok ste se malo prije zalaska sunca spuštali niz brežuljak, i još ste nekoliko dana razmišljali o njima. Dok nisu izbljedjela.

Vrijeme nije izmijenilo tu mješavinu nade i zbunjenosti. Osobno sam doživio iskustvo vezano uz Isusovo učenje koje najviše zbunjuje: “Udara li te tko po jednom obrazu, pružaj mu i drugi!” (Evangelje po Luki 6:29) To su riječi koje je naš židovski trudbenik mogao čuti onoga dana na brežuljku, ali vrijeme ljudsku prirodu nije izmijenilo dovoljno da bi olakšalo to učenje. Ako dopustim nasilniku da me udari po jednom obrazu i okrenem mu drugi, neće li me prebiti? Isto, u nešto širim razmjerima, vrijedi za prijetnju poput terorizma: ako zlotvorima dopustimo da nas nekažnjeno napadnu, neće li nastaviti s tim?

Moje iskustvo na površini tek nejasno odgovara toj dvojbi. Ali, ipak nas odvodi u bit Kristove misije. Bio sam u prepunoj knjižari, u kojoj sam predstavljao novu knjigu, kad mi je prišla neka žena i upitala: “Možemo li razgovarati? Potrebna su mi tri sata.” Bila je snažna, silovita osoba (manje pristojno, pit bull), ali sam joj krajnje obazrivo pokazao druge ljude nagurane oko stola i rekao da joj ne mogu posvetiti tri sata.

Ona se namrštila. “Morate imati. Doptovala sam čak iz Mexico Cityja”, rekla je i uporno zahtijevala da joj posvetim tri sata. Upitao sam ju je li prethodno nazvala moj ured, na što je odgovorila potvrdno. Što su joj rekli? Da ću cijeloga dana biti zauzet.

“Ali ipak sam došla sama jer ste rekli da je sve moguće”, rekla je. “Ako je to istina, trebali biste imati vremena da me primite.”

Osoba zadužena za organizaciju toga događaja vukla me je za lakat pa sam ženi rekao da bih možda mogao pronaći nekoliko minuta za nju ako se vrati kasnije. Ona se razbjesnila pred svima. Ispalila je salvu uvrjeda, ne štedeći vulgarne riječi, i gnjevno otišla mrmljajući da sam varalica. Kasnije te noći taj mi nemio događaj nije dao mira, pa sam razmislio o temeljnoj duhovnoj istini: ljudi su ogledalo koje nam pokazuje tko doista jesmo. Sjeo sam i ispisao niz značajki koje sam primijetio na toj ženi. Što mi se nije svidjelo na njoj? Bila je gnjevnna, zahtjevnna, ratobornna i sebičnna. Tada sam nazvao svoju suprugu i upitao je jesam li takav. Nastupila je duga stanka. To me je snažno prodrmalo.

Sjeo sam kako bih se suočio s onime što je stvarnost postavila pred mene. Opazio sam sloj uzrujanosti i razdražljivosti (na poslijetku, nisam li bio nevina žrtva? nije li me osramotila pred nekoliko desetaka ljudi?). Tada sam proglasio primirje s negativnim energijama koje je pobudila. Maglovito sam se prisjetio prošlih povrjeda, što me je dovelo na pravi put. Pokrenuo sam onoliko ustajalih energija povrijeđenosti koliko sam mogao.

Jednostavnim riječima, bio je to Isusov trenutak. Propovijedajući: “Udara li te tko po jednom obrazu, pružaj mu i drugi!” (Evandjelje po Luki 6:29), Isus nije propovijedao mazohizam ili mučeništvo. Govorio je o značajki svijesti koja se na sanskrtu naziva *ahimsa*. Ta se riječ najčešće prevodi kao “bezazlenost” ili “nenasilje”, a u novije je vrijeme postala krilaticom Gandhijeva pokreta mirnog otpora. Samoga su Gandhija često uspoređivali s Kristom, ali korijeni *ahimse* u Indiji sežu nekoliko tisuća godina u prošlost.

U indijskoj tradiciji podrazumijeva se nekoliko postavki o nasilju, a sve se mogu povezati s Isusovom inačicom okretanja drugog obraza. Prvo, cilj nenasilja u konačnici je postizanje vlastitog mira, suzbijanje vlastite nasilnosti; vanjski neprijatelj služi tek kao ogledalo unutarnjeg neprijatelja. Drugo, vaša sposobnost nenasilnosti ovisi o zaokretu svijesti. I na kraju, ako se uspijete promijeniti, stvarnost će biti odraz vaše promjene.

Bez tih uvjeta *ahimsa* nije duhovna, pa čak ni djelotvorna. Ako osoba sa snažnom željom za osvetom okrene drugi obraz nekome jednako bijesnom, jedino što će se dogoditi jest daljnje nasilje. Glum-

ljenje sveca neće činiti nikakvu razliku. Ali, ako osoba u Božjoj svijesti okrene drugi obraz, njegov će neprijatelj biti razoružan. Vjerujem da sam u onoj knjižari doživio trenutak u kojemu se ta istina odnosila na mene. *Ahimsa* je samo jedna značajka Božje svijesti. Isusov ih je um obuhvaćao sve.

PREPORODENI SVIJET

Otajstvo Božje svijesti Isus nije želio zadržati za sebe. Svoju je viziju neprestano nudio drugima, a njegov je osjećaj hitnosti bio očit. Život će se potpuno preokrenuti, ne u dalekoj budućnosti, već vrlo skoro. Četiri evanđelja to ponavljaju mnogo puta. Isus samoga sebe naziva Novim Adamom, a sveti Pavao, najrječitiji među njegovim prvim sljedbenicima, izjavljuje da se stvarnost potpuno promijenila zbog Isusova postojanja: “Ako je tko u Kristu, on je novi stvor; staro je nestalo, novo je, evo, nastalo.” (Druga poslanica Korinćanima 5:17)

Izraz *novi stvor* katkad se prevodi kao *nova tvorevina* ili *novi svijet*. Ni jedna druga vjera ne iznosi toliko široke, odvažne tvrdnje. Prvi kršćani shvaćali su ih doslovno, a vjera u Isusa širila se zapanjujuće brzo kroz Jeruzalem i dalje od njega. Da bismo shvatili koliko je Isusova vizija bila radikalna, moramo je razmotriti u cijelosti. Ali, ukratko, ljudski je život namjeravao obnoviti na sljedećih osam načina.

ISUSOV NOVI SVIJET

1. **Priroda** – Upropaštena priroda bit će vraćena u savršeno stanje. Raj će se vratiti na zemlju; rajski vrt ponovno će otvoriti svoja vrata.
2. **Društvo** – Rat i sukobi će nestati. Ljudska bića će živjeti u zajednici utemeljenoj na Božjoj milosti, bez potrebe za zakonima i kaznom.
3. **Odnosi** – Ljudi će se jedni prema drugima odnositi kao duše prema dušama neovisno o bogatstvu i društvenom položaju.
4. **Psihologija** – Pojedinci će uglavnom biti motivirani ljubavlju prema Bogu i osjećajem vrijednosti utemeljenom na Božjoj ljubavi prema vlastitoj djeci.

5. **Emocije** – Umjesto gnjeva, straha i sumnje ljudi će neposredno osjećati da su voljeni, sigurni i blagoslovljeni.
6. **Ponašanje** – Budući da će živjeti u stanju milosti, ljudi više neće loše postupati jedni prema drugima. Ponašanje će postati miroljubivo i puno ljubavi, ne samo u najbližoj obitelji već i prema susjedima te čak prema neznancima.
7. **Biologija** – I samo će ljudsko tijelo biti preobraženo, više neće biti podložno bolestima.
8. **Metafizika** – Bog se više neće držati podalje od ljudskih pitanja. Bit će prisutan na Zemlji.

Radikalniji put do tada nije predložen, a prvo čudo Isusove priče jest činjenica da mu je itko uopće povjerovao. Odaberete li bilo koju stavku s navedenog popisa, suočavate se s povelikim izazovom. Razmotrimo odnose. Isus je od svojih sljedbenika tražio da sebe vide kao duše, a ne kao manjkave pojedince s međusobno suprotstavljenim žudnjama. Jednakost duša ukida razliku između bogatih i siromašnih, muškaraca i žena, slabih i moćnih. Kao smjernica za svakidašnje odnose potpuna jednakost bila je krajnje neostvariva (bez predradnika? bez vladara? bez crkvene hijerarhije?), ali je Isus otišao mnogo dalje. Duše sve primaju izravno od Boga. Kao što je Isus izjavio u Govoru na gori, osoba koja živi prirodno, poput ptica nebeskih ili poljskih ljiljana, nema potrebe za mukotrpnim radom. Bog svoju djecu voli barem onoliko koliko voli ptice i cvijeće. Dat će im jednako lijep i bezbrižan život. Jednako tako, duše ne moraju planirati budućnost, gomilati bogatstvo ili se zabrinjavati zbog ispraznosti kao što je lijepa odjeća. Providnost će se pobrinuti za sve to.

Implikacije za odnose bile su nezamislive. Je li zemljoradnik ili ribar mogao doći kući i reći supruzi da više nikada neće raditi jer Bog to ne želi? Bi li kućanstva trebala potrošiti svu svoju ušteđevinu, vjerujući da je Bog obećao kako više neće biti crnih dana? Kako su mogli biti sigurni da će Bog osigurati sve što je potrebno njihovim obiteljima? Nije ni čudo da su se pragmatičari, koji su preuzeli nadzor nad kršćanstvom, počeli udaljavati od Isusove vizije svijeta.

Novi sustav utjecao bi na svaki vid života. Stvarnost koju je Isus došao poništiti, u svakom je pogledu bila suprotnost njegovoj viziji.

Priroda se općenito doživljavala kao poprište beskrajnog mukotrnog rada i mučenja. Prosječan je čovjek bijedno životario, ne opažajući

dokaza Božjem obilju, ali opažajući mnogo dokaza njegovu nezadovoljstvu.

Društvo je svoje zakone utvrđivalo krutim pravilima i strogim kaznama. Nepovjerenje u ljudsku prirodu bilo je toliko da Levitski zakonik, starozavjetna knjiga o krijeposnom životu, obuhvaća šest stotina zakona, pravila, obreda i vjerskih obveza.

Odnosi su također bili utemeljeni na vjerskim obvezama, u nastojanju da se ugodi gnjevnom Bogu umjesto da se uživa s drugima. Žene su bile podređene jer su na ovaj svijet donijele mrlju seksualnosti i grijeha.

Psihologija je bila podijeljena na dva proturječna dijela. S jedne strane, ljudima je rečeno neka se raduju u Bogu i smatraju se njegovim izabranim narodom. S druge strane, mrlja grijeha bila je vječno prisutna i utjecala je na svakoga od trenutka rođenja. Grijeh nije bio samo čin protiv Boga; grijeh je bio osnovno stanje ljudskog života.

Emocije su se smatrale nepouzdanim i nije im se vjerovalo. Sâm je Bog istodobno bio pun ljubavi i gnjevan, i u trenutku se mogao okrenuti iz jednoga u drugo. Njegova su djeca bila jednako nepredvidljiva, pa je prijetnja kazne stoga bila neprestano prisutna; ako pokleknete u svojoj vjeri u Boga, Sotona će vas potkopati iskušenjem.

Ponašanje je u osnovi bilo usredotočeno na "sebe". Ideali su postojali, a ljudi su formalno davali sve od sebe u nastojanju da budu krijeposni, ali se čak i tada krijepest odnosila samo na "nas" (obitelj, pleme, religiju), a ne na "njih" (drugu obitelj, drugo pleme, drugu religiju). Vaše ponašanje prema voljenima nije bilo ni u kakvoj vezi s vašim ponašanjem prema neznancima, a kamoli prema neprijateljima.

Biologija je bila izvan čovjekovog utjecaja. Bolest je imala moć nad svima pa je stoga morala biti Božja kazna. Neugodnosti starenja i zastrašujuća zamisao smrti također su bili znakovi Božjega nezadovoljstva.

Metafizika je bila izvan dosega običnih ljudi. Samo su svećenici, koji su taj položaj stjecali rođenjem, mogli čitati Božju volju i njegove misli. Oni su otkrivali prirodu božanskoga, a njihove su riječi s vremenom postale zakon.

Lako je uvidjeti zašto je novi svijet iz Kristove vizije napušten toliko brzo nakon njegove smrti. Bilo je potrebno da ga izmijene realisti. Nitko nije mogao ostvariti božanski plan kakav je Isus oblikovao jer su svi drugi bili preduboko zapleteni u stari svijet. Doimalo se da

se iz njegove zamršene mreže nije moguće osloboditi. Taj golemi jaz između stvarnoga i idealnoga nikada se nije zatvorio. Slavni danski filozof Søren Kierkegaard se početkom devetnaestog stoljeća mučio mozgajući nad pitanjem kako živjeti u skladu s Isusovim željama. Kierkegaard je nakon višegodišnje muke zaključio da kršćanstvo nije spojivo s običnim životom srednjega staleža.

Kierkegaard je jednu od svojih najutjecajnijih knjiga naslovio *Ili-ili* kako bi ilustrirao dubinu jaza između ugodnog materijalističkog života i radikalnih Isusovih vrijednosti. Pa ipak, sâm je Isus bio uzor svojih učenja. Buddha je rekao: “Tko god vidi mene, vidi učenje”, a isto vrijedi za Isusa. Živio je u Kristovoj svijesti, a njegova su učenja proizašla izravno iz njegova stanja svijesti.

Isus je bio sposoban pokazati nam put prema prosvjetljenju. “Dakle: budite savršeni kao što je savršen Otac vaš nebeski!” (Evangelje po Mateju 5:48) Zapadnjačka je kultura uzela Isusa za svoj uzor, a njegove su riječi postale vrijednosti prema kojima valja živjeti (i voljeti). Ali, mi ne živimo u savršenom vremenu – daleko od toga – a Isusov početni poticaj je iscrpljen.

Od prijatelja koji se odavno udaljio od anglikanske crkve, čuo sam potresnu priču. Nedavno se u London vratio upravo na Uskrs.

“Možda je to bila nostalgija, ali osjetio sam poriv da nazočim bogoslužju u katedrali svetoga Pavla”, rekao mi je. “Izabrao sam takozvanu pjevanu službu jer ta glazba nadahnjuje, a raskoš je dirljivo veličanstvena, miljama daleko samo ogrtači od baršuna i zlatnog brokata.”

“Je li taj prizor raskoši ispunio tvoja očekivanja?” upitao sam.

“Ne, ali zbog čudnog razloga”, rekao je. “Katedrala je bila puna turista, propovijed je bila pojačana putem glasnog mikrofona, a glavni biskup otezao je kao da mu je krajnje dosadno.

Tik pokraj mene bio je čovjek odjeven u pohabanu odjeću koji je cijeli sat klečao na hladnom mramornom podu. Molio je sklopljenih ruku i znao je sve riječi odgovora i molitvi. Sjetio sam se da sam i ja jednom bio takav. Jedan od najdubljih doživljaja u mojem životu bilo je klečanje u velikoj katedrali obasjanoj svjetlošću.”

“Zašto nisi učinio što i taj čovjek?” upitao sam.

“U tome je stvar. Bio sam u velikom iskušenju da kleknem, ali je on jedini klečao, a nekoliko ga je turista bez riječi fotografiralo mobitelima. Nisam imao hrabrosti.”

Mislim da su mnogi kršćani jednako sramežljivi kad se suoče s obredom i uzvišenošću Uskrsa te sa silnom komercijalnošću vezanom uz Božić. Kako biste trebali sudjelovati – kao pripadnik gomile koja promatra predstavu ili kao usamljeni pokajnik pred Kristom? Ne uzimam si pravo odgovarati na ta pitanja ni za koga; previše su osobna, previše obavijena životnom pričom svakog pojedinca. A u ovoj vam knjizi ništa ne uskraćuje sudjelovanje u obredu i sakramentu koji iza-berete. Nadam se da ću vam pružiti uvid u ono što smatram Isusovom istinskom namjerom.

Prosvjetljenje i podizanje svijesti smatraju se istočnjačkim zamislima, a ne kršćanskim. U Indiji tisuće gurua i duhovnih učitelja običnim ljudima nude pouku o postizanju prosvjetljenja, ali duhovnost Istoka i Zapada dijeli samo provincijalizam. Indijci zaziru od autsajdera koji dolaze pokupiti ono najbolje od starih vedskih učenja, pretvarajući jogu u vikend-tečaj. Zapadnjaci zaziru od autsajdera koji tvrde da je Isus učitelj poput Buddhie i Muhameda, umjesto da ga shvate kao jednog i jedinog Božjeg Sina.

Kad prekoračimo granice dogmatskog katoličanstva i hinduizma, u oba viđenja opažamo duboke manjkavosti. Svijest je univerzalna, a ako postoji Božja svijest, nitko ne može biti isključen iz nje. Jednako tako, nitko ne može ni polagati isključivo pravo na nju. Ako se Isus uzdignuo na najvišu razinu prosvjetljenja, zašto bi po tome bio jedinstven? Buddha bi mu mogao biti ravan (tako misle stotine milijuna sljedbenika), kao i vedski rišiji poput Vasishthe i Vyasse po kojima nije nazvana ni jedna religija.

Isus sebe očito nije doživljavao provincijalistički. Iako je bio Židov i rabbi (ili učitelj), sebe je shvaćao u univerzalnom kontekstu. Štoviše, svoj je dolazak smatrao najvažnijim događajem u povijesti svijeta. Događajem čiju je važnost moguće procijeniti samo u Božjem, a ne u ljudskom vremenu. Za običnog čovjeka vrijeme počinje rođenjem i završava smrću; razdoblja duša od nekoliko naraštaja rasplinjavaju se u magli prošlosti. Isus je poučavao bezvremeno. Dva tisućljeća poslije i dalje je naš suvremenik kao što je i naumio.